

HET BEKROMPEN DONKERE ZUIDEN

ont.

*Kunstief
22 (1933) 4*

Onlangs wijdde het gerenommeerde weekblad **Intermedi-air** een themanummer aan de provincie Limburg. Een van de bijdragen is door hoofdredacteur Flip Vuijsjes geschreven en heeft als kop 'Zijn Limburgers anders?' Vuijsjes gebruikt een citaat waaruit zou moeten blijken dat de gemoedelijkheid van de Limburger meer stijl heeft dan de familiariteit van de Brabander die wel eens 'tamelijk plat en vulgair' kan zijn. 'De harde schelle stemmen der Brabantse boerinnen hoort men in Limburg niet.'

Ik ben geen Brabantse boerin, maar mijn moeder wel. Daarom was ik extra benieuwd naar Ton van Reens In het donkere zuiden, waarin hij de Limburgse mentaliteit aan de kaak stelt.

(Het gaat hier steeds om Nederlands Brabant en Limburg.) In deze verhalenbundel ontpopt Van Reen zich als een kritische Limburger die heel wat boven water haalt dat zijn streekgenoten in een wat minder gunstig daglicht stelt. Een kritische Limburger denkt dieper na over het Limburgerschap dan een 'gewone' Limburger. Let hier op de analogie met de kritische katholiek: hij kent de schrift op zijn duimpje om het prelatendom op onrechtvaardigheden te wijzen.

De meest hartverscheurende getuigenis van de goede stijl der Limburgers staat in het verhaal 'Besmette Boeken'. De hoofdpersoon, een jongetje van een jaar of veertien, gaat dagelijks op bezoek bij zijn vriendje Mart, die sinds kort in een houten keet achter in de tuin van zijn ouders zit opgesloten omdat hij t.b.c. heeft. Vandaar dat zijn exemplaar van Hella Haasses *De Scharlaken Stad* in dubbele zin een besmet boek is. Ze spelen iedere dag een partijtje schaak. Mart zit binnen en het jongetje staat buiten voor het raam om niet besmet te worden. Op zekere dag spreekt de moeder van het jongetje de verwachting uit dat Mart binnenkort zal sterven. Ze laat deze verwachting vergezeld gaan van een degelijk advies: 'Als ik jou was zou ik me niet te veel aan hem hechten. Dan heb je er later minder pijn van.'

Van Reen laat door talloze van dergelijke opmerkingen blijken dat de Limburger geen enkel risico in het leven neemt. Dat hij daarmee zijn emoties permanent afbindt, wordt afgereageerd door iedereen te beschimpen die dit 'Limburgs eigen' niet overneemt. Zoiets komt alleen overtuigend over als je het niet overdrijft. In een van de verhalen uit **In het donkere zuiden** vermoordt een man na een bedetocht naar Amsterdam zijn overbuurman in de trein, omdat die suggereert dat zijn zoontje naar de hoofdstedelijke hoeren is gegaan en daarom zoek is geraakt (wat overigens alleen maar onwaar is doordat de jongen een bepaalde hoer niet meer kon vinden). Dit verhaal komt juist door zo'n dramatisch hoogtepunt minder overtuigend over dan het verhaal waarin een boerendochter heibel met haar broer krijgt, omdat ze de buitenlanders in de verderfelijke stad Heerlen verdedigt.

Het zijn in het donkere zuiden altijd de mensen die anders zijn, en waar velen dus een hekel aan hebben, die het toch presteren prins carnaval te worden of gekozen te worden in het bestuur van de Boerenbond. In 'Levende Pyramide' staat de plaatselijke afdeling van de katholieke bond van plattelandsmeisjes onder leiding van de rijke boerendochter Lieze. 'Dat was eigenlijk vreemd, want waarom hadden ze haar als voorzitter gekozen als ze zover van hen vandaan stond?' Lieze moet haar anders zijn met de dood bekopen. Als sluitstuk van de

jaarbeurs vormen de meisjes van de bond een levende pyramide. Lieze is uitverkoren in haar eentje aan de top te gaan staan. De gefrustreerde boeren maken opmerkingen omdat ze tegen haar broekje aankijken. De pyramide stort in en Lieze valt dood in een aardappelrooier. 'God heeft toegeslagen,' zegt een boer. 'Hij heeft de levende pyramide met de dood bekroond. Dat is de straf voor zo'n lichtzinnige meid.'

Het zal Van Reen in het donkere zuiden niet in dank worden afgenomen dat hij nog gelauwerd wordt ook voor zijn spugen in de kelk waar hij al 47 jaar uit drinkt. Zou de stijl van de Limburgers nu werkelijk te verkiezen zijn boven de harde en schelle stemmen van de Brabantse boerinnen ? Ik ben er niet helemaal gerust op.

Hans Renders

Ton van Reen: **In het donkere zuiden.** Uitgeverij Contact, Amsterdam, 1988, 157 blz.